

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV CHEB

Název archivní pomůcky: Farní úřad sv. Bartoloměje Cheb

Časové rozmezí: 1820 - 1945

Druh archivní pomůcky: inventář

Číslo evidenčního listu NAD: 1193

Evidenční číslo pomůcky: 1455

Zpracoval: Karel Halla

Místo: Cheb

Rok: 2006

OBSAH

Úvod.....	3 - 1
I. Vývoj původce fondu.....	3 - 5
II. Vývoj a dějiny fondu.....	5
III. Archivní charakteristika fondu.....	6
IV. Stručný rozbor obsahu fondu.....	7
V. Záznam o uspořádání fondu a vyhotovení pomůcky.....	7
Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury.....	8 - 9
Příloha č. 2: Seznam archiválií Farního úřadu sv. Bartoloměje Cheb uložených v Archivu města Cheb (NAD č. 1).....	10 - 12
Příloha č. 3: Seznam matrik Farního úřadu sv. Bartoloměje Cheb uložených ve sbírce matrik v SOA Plzeň.....	13
Inventární seznam.....	14 - 15
Tiráž.....	16

ÚVOD

I. Vývoj původce fondu

Myšlenka založení Farního úřadu sv. Bartoloměje v Chebu měla svůj specifický vývoj. Nebylo to klasické založení fary, které doprovázely patřičné benefícia a nadace. Vznik fary byl vynucen okolnostmi souvisejícími s církevními reformami osvícenství. 2. polovina 18. století byla oním zlomovým obdobím, kdy se nejen v Chebu bojovalo o holou existenci mnohých řádových domů a rytířských komend. Nejinak tomu bylo i u komendy řádu křížovníků s červenou hvězdou v Chebu. Právě k jejich komendě patřil kostel sv. Bartoloměje, který se měl stát novým svatostánkem právě vznikající farnosti.

Až do roku 1786 nebyli chebští křížovníci pověřeni duchovní správou. Pouze kaplan musel denně celebrovat za špitálníky jednu mši a každou sobotu vyučovat ve špitále náboženství. Kaplan se také musel starat o duchovní podporu nemocných. Poslední pomazání a pohřby ale zajišťovali již od roku 1673 jezuité jako správci fary sv. Mikuláše v Chebu.

Jak již bylo zmíněno výše, dotkly se josefínské reformy velmi výrazně i chebské komendy. Vedle rušení klášterů neměla být trpěna žádná "beneficia simplicia" bez duchovní správy, což byl případ chebské a mostecké komendy. V Chebu již existovala farnost u hlavního kostela sv. Mikuláše a tatáž práva měla být přiřknuta i křížovníkům a františkánům. Měly tedy vzniknout dvě zcela nové farnosti řízené jedním děkanem a spravované jedním vikariátem. Tehdy působil jako městský děkan Thomas Kolb, který vzniku dalších farností nebyl nikterak nakloněn. Kolb chtěl nové faře delegovat pouze Schifforgasse (dnešní Smetanova ul.). To však tehdejší komtur Pittroff nepřijal, protože se právě v této ulici nacházel vojenský lazaret. Děkan Kolb se tedy pokusil nabídnout Pittroffovi předměstí před Mostní branou. Komtur to opětovně odmítl s odůvodněním, že je Cheb vojenská pevnost (až do roku 1810), která se na noc uzavírá a on nemá prostředky na to, aby si vydržoval dalšího kaplana.

Po dlouhých jednáních předal komendě a nově vzniklé farnosti sv. Bartoloměje 2000 duší se slovy. " Tak vám předáváme (myšleno křížovníkům) lůzu z podhradí". Nové faře totiž připadla severní část Kamenné ulice a Jánského náměstí, pravá strana Růžové ulice a Růžového kopečku se všemi budovami, kde tehdy žila ta nejchudší část městského obyvatelstva.¹

¹ V. Pröckl, Eger und das Egerland, str. 598.

V roce 1790 byl špitální kostel sv. Bartoloměje povýšen na farní kostel. Došlo také k tomu, že byla nařízena doba konání bohoslužeb. První mše svatá začínala v 7 hodin a druhá pak v půl osmé ráno. V neděli a o svátcích pak mše začínaly v půl deváté a kázání v 9 hodin ráno. Ve 14 hodin pak následovalo požehnání a svaté litanie. Farářem či administrátorem se vždy stal chebský komtur. První nastoupil do úřadu 8. února 1790 Franz Pittrof.² Jelikož byla komenda křížovníků obsazena komturem a dvěma řádovými bratry, přebírali zbylí dva křížovníci funkci kaplanů. Zpočátku farnost čítala 2000 duší. Pro rok 1944 se pak udává 2700 duší.

Chebsko patřilo od dob německé kolonizace k řezenskému biskupství. V březnu roku 1787 ho však císař Josef II. podřídil pražskému biskupství. Proti tomuto rozhodnutí ostře protestoval řezenský biskup a před císařem nakonec svá prastará práva uhájil. Chebsko se vrátilo zpět pod pravomoc řezenského biskupství. Velmi aktivně proti pražské správě vystupoval i komtur řádu křížovníků s červenou hvězdou v Chebu Franz Pittroff. Jistou odměnou se mu za tuto podporu stalo jmenování zemským biskupským radou pro chebskou oblast a roku 1789 i duchovním radou. Vídeňský dvůr se však nehodlal svého záměru nikterak vzdát. Jeho ofenziva proti řezenskému biskupství byla 25. prosince 1809 korunována slavnostní přísahou chebského duchovenstva pražskému arcibiskupství. Franz Pittroff získává velmi důležitou funkci arcibiskupského vikáře. Stává se také po dobu následujících dvaceti let prvním farářem nově zřízené farnosti sv. Bartoloměje v Chebu.³

Pravomoci nově vzniklé farnosti a farního kostela sv. Bartoloměje byly standardní jako u ostatních farních úřadů. Spočívaly hlavně ve výkonu duchovní správy a vedení matrik narození, křtů, svateb a úmrtí. Povinností měl farář, kterým byl vždy úřadující komtur řádu křížovníků, spousty.⁴ Tak např. musel z příjmů komendy zaopatřovat farní kostel voskem, vínem, hostiemi, duchovními rouchy atd., dále platil dva kaplany, kostelníkovi přispíval 20 zlatých ročně na byt, měrku piva denně, týdně pak 2 pecny chleba, ročně 2 sáhy dřeva na topení, kantorovi náležely jeden sáh dřeva a plat.

Velkou pohromou pro komendu a farnost byl rozsáhlý požár roku 1809. Ten postihl především farní kostel a přilehlou budovu komturství. Tehdejší komtur a farář v jedné osobě Franz Pittroff nechal na náklady komendy kostel a přilehlé budovy obnovit. Již následujícího roku bylo vše uvedeno do původního stavu.

Vývoj farnosti v 19. století nelze vzhledem k roztroušenosti spisového materiálu blíže zmapovat. Aktový materiál se buď nedochoval nebo je uložen nezpracovaný v jiných

² L. Stöhr, Dějiny komendy řádu křížovníků s červenou hvězdou v Chebu - koncept, str. 7an.

³ tamtéž str. 8

⁴ Srov. např. CATALOGUS VENERABILIS CLERISAECULARIS ET REGULARIS ARCHIDIOECESIOS PRAGENSIS.

fondech (viz. příloha č. 2)

Komenda a farnost byly plně funkční ještě po celou dobu trvání 2. světové války. Roku 1946 došlo k demolici kaple sv. Václava, která byla připojena k jižní straně kostela sv. Bartoloměje.⁵ Spolu s kaplí zanikla i celá farnost. Kostel sv. Bartoloměje byl v letech 1956-1963 opraven a až do roku 1997 využíván k výstavním účelům. Budova kostela byla roku 1997 vrácena řádu křížovníků.

II. Vývoj a dějiny fondu

O uložení fondu před převzetím do SOkA Cheb máme jen velmi kusé informace. Víme, že původní křížovnícký archiv byl uložen přímo v budově komendy. Po požáru komendy a špitálu roku 1809 byly zachráněné zbytky archivu opět vráceny na původní místo. Vzhledem k tomu, že se z fondu zachoval pouhý zlomek písemností, nelze původní registraturní plán rekonstruovat.

1. června 1819 byl správou archivu komendy a fary pověřen humanitní profesor z Chebu Anton Grassold. Během svého desetiletého působení v řádovém a farním archivu (zemřel 5. září 1829) uspořádal knihovnu, přečísloval všechny zachovalé řádové urbáře (knihy odvodů a desátků) a v neposlední řadě vyhotovil soupis většiny důležitých archivních materiálů.⁶ To je také jediný známý registrátor křížovníckého a farního archivu. Písemnosti fary sv. Bartoloměje byly uloženy v řádovém archivu, nebyly však součástí registratury a tvořily samostatný fond. Patrně až po konci 2. světové války byly písemnosti obou fondů smíchány dohromady a převezeny na faru do Františkových Lázní.

Velmi rozsáhlou částí fondu jsou písemnosti uložené ve fondu Archiv města Cheb (viz. příloha č. 2). Velké množství písemností shořelo při rozsáhlém požáru komendy roku 1809. Další část písemností se ztratila či byla zničena při poškození řádových budov na začátku roku 1945. Poté je osud archiválií jen velmi těžko mapovatelný. Patrně byly písemnosti uschovány na faře ve Františkových Lázních, která je dodnes obsazována duchovními z řad křížovníků s červenou hvězdou na Chlumu sv. Máří. Roku 1993 byly tyto písemnosti právě na zmíněné faře nalezeny a předány pod př. číslem 1268 k trvalému uložení do SOkA Cheb.

⁵ J. Boháč, Cheb-město, Historicko-turistický průvodce, Cheb 1999, str. 60.

⁶ L. Stöhr, Dějiny komendy řádu křížovníků s červenou hvězdou v Chebu - koncept, str. 1.

III. Archivní charakteristika fondu

Fond Farní úřad sv. Bartoloměje Cheb je velmi torzovitý. Příčinou je bezesporu velmi ledabylé zacházení s jeho písemnostmi po ukončení 2. světové války. Velké množství dochovaných knih je značně poškozena. Jedná se většinou o mechanické škody, které vznikly častou manipulací. Spisový materiál kromě znečištění nevykazuje žádné zvláštní poškození. Časový rozsah fondu je vymezen roky 1820 - 1945. Fara byla sice založena roku 1790, k tomuto datu se však ve fondu nezachovaly žádné písemnosti.

Vzhledem k rozsahu písemností, jsem použil upravené pořádací schéma, založené na Kohnově spisové normě pro pořádání farních úřadů. Pro názornost uvádím použité pořádací schéma:

I. Knihy

1. Knihy pamětní a knihy instrukcí
2. Knihy vlastní duchovní správy
 - 2.1. Knihy církevního ritu
3. Knihy hospodářské a účetní
 - 3.1. Inventáře
 - 3.2. Účetní knihy

II. Spisový materiál

II. 1. Spisy

1. Řádové a kostelní jmění
 - 1.1. Řádové a kostelní účty

Při pořádání fondu Křížovníci s červenou hvězdou Cheb byly písemnosti Farního úřadu sv. Bartoloměje vyňaty a byl z nich vytvořen nový fond (seznam písemností viz. inv. seznam). O vynětí fondu Farní úřad sv. Bartoloměje Cheb Nad č. 1193 z fondu Křížovníci s červenou hvězdou Cheb NAD č. 328 byl vyhotoven úřední záznam č. 25/2005 (č.j. SOAP/02-0757/05). Část písemností Farního úřadu je uložena ve fondu Archiv města Cheb (NAD č. 1) (viz příloha č. 2). V SOA Plzeň jsou uloženy matriky narození, sňatků a úmrtí (viz. příloha č. 3)

Písemnosti fondu Farní úřad sv. Bartoloměje Cheb jsou zařazeny do II. kategorie.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Z významnějších písemností se zachovaly pouze knihy církevního ritu jako jsou knihy protokolů o zkouškách snoubenců a kniha protokolů o změnách vyznání. Z dalších písemností se poměrně uceleně dochovala účetní agenda pro 1. pol. 20. století ve formě pokladních deníků. Ve fondu se objevují především německý a latinský jazyk, okrajově také glosy v českém jazyce, dopisované v období první republiky a po skončení 2. světové války.

V. Záznam o uspořádání a vyhotovení pomůcky

Fond uspořádal a pomůcku sestavil Karel Halla v roce 2006 ve Státním okresním archivu v Chebu.

Cheb, 26. 6. 2006

Karel Halla

Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury**Prameny:**

SOKA Cheb, fond č. 328, Křížovníci s červenou hvězdou Cheb

SOKA Cheb, fond č. 1193, Farní úřad sv. Bartoloměje Cheb

SOKA Cheb, fond č. 1, Archiv města Cheb

Edice:

CATALOGUS VENERABILIS CLERISAECULARIS ET REGULARIS

ARCHIDIOECESEOS PRAGENSIS. Pro účely inventáře vybrány ročníky 1831, 1835, 1899, 1909, 1937, 1938.

Literatura:

Alzog Johannes, Handbuch der Allgemeinen Kirchengeschichte, Mainz 1882

J. Boháč, Cheb-město, Historicko-turistický průvodce, Cheb 1999

Brichová Jaroslava, Problémy a úskalí pořádání církevních fondů katolické církve se zvláštním zřetelem na farní a děkanské archivy na Moravě a ve Slezsku, in: Zpravodaj pobočky české informační společnosti č. 48, Praha 2004, str. 118 - 131

Buben Milan M: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. Řády rytířské a křížovníci, 1. díl, Praha 2002, str. 133 - 152

Der Ritterliche Kreuzherrenorden mit dem roten Sterne 1237 - 1937. Ein Gedenkblatt, Tachau 1937

Lehner, J. B., Beiträge zur Kirchengeschichte des Egerlandes, Eger 1939

Lorenz Willy, Die Kreuzherren mit dem roten Stern, Königstein in Taunus 1964

Martínková Lenka, Praktické a teoretické problémy zpracování fondů vikariátních, děkanských a farních úřadů z jihovýchodních Čech, in: Zpravodaj pobočky české

informační společnosti č. 48, Praha 2004, str. 132 - 136

Meyerhofer Hans, Oestereich - ungarisches Pfarrorte - Lexikon, Wien 1896

Sochr Jiří, Pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů, Archivní časopis 1962/1, str. 19 - 29

Spáčil Vladimír, K otázce pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů z oblasti olomoucké arcidiecéze, Archivní časopis 1963/1, s. 76 - 81

**Příloha č. 2: Seznam archiválií Farního úřadu sv. Bartoloměje
Cheb uložených v Archivu města Cheb (NAD č. 1)**

Knihy

<u>Inv. č.</u>	<u>Popis</u>	<u>Datace</u>
4831	Bartholomäistift : Rechnungen	1820-1851
4832	Bartholomäistift : Hauptbuch	1843-1854
4833	Bartholomäistift : Hauptbuch	1854-1856
4834	Bartholomäistift : Hauptbuch	1857-1862
4835	Bartholomäistift : Hauptbuch	1863-1870
4836	Bartholomäistift : Hauptbuch	1871-1879
4837	Bartholomäistift : Hauptbuch	1880-1882
4838	Bartholomäistift : Hauptbuch	1883-1885
4839	Bartholomäistift : Hauptbuch	1886-1890
4840	Bartholomäistift : Hauptbuch	1891-1899
4841	Bartholomäistift : Hauptbuch	1900-1903
4842	Bartholomäistift : Hauptbuch	1904-1909
4843	Bartholomäistift : Kasajournal	1858
4879	Bartholomäistift Hauptbuch	1929
4880	Bartholomäistift Hauptbuch	1930
4881	Bartholomäistift Hauptbuch	1931
4882	Bartholomäistift Hauptbuch	1932
4883	Bartholomäistift Hauptbuch	1933
4884	Bartholomäistift Hauptbuch	1934
4885	Bartholomäistift Hauptbuch	1935

Spisy

Inv. č.	Popis	Datace
---------	-------	--------

Svazek

983	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen (1754-1772) kart. 724	
984	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen (1773-1780) kart. 725	
985	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen (1781-1784) kart. 725	
986	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen (1785)-1801, 1803, 1807-1809 kart. 726	
987	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen 1810-1826 kart. 727	
988	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen 1827-1849 Metzgerzins 1813-1849 kart. 727	
989	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen 1850-1871 kart. 728	
990	St. Bartholomäi - Jahresrechnungen 1872-1896	
991	St. Bartholomäi - Stiftsbriefe (kopie 1375) (1777)-1808 Akten 1807-1820	
992	St. Bartholomäi - Akten	1821-1827
993	St. Bartholomäi - Akten	1828-1830
994	St. Bartholomäi - Akten	1831-1838
995	St. Bartholomäi - Akten	1839-1843
996	St. Bartholomäi - Akten	1844-1849
997	St. Bartholomäi - Akten	1850-1860
R 132	St. Bartholomäistift:	

Einleitung des elektr. Lichtes 1930, Verschiedene Akten
wie Ufermauerinstandsetzung, Gartenanlage, usw. 1893-1926,
Projekt für einen Umbau (nicht ausgeführt) 1931,
Currentien 1921-1934, Stiftsgrundstück K.Z. 803,
Verrainung, Grundverpachtung an Elise Ott 1882-1935
Fasc. 58

Příloha č. 3: Seznam matrik Farního úřadu sv. Bartoloměje Cheb uložených ve sbírce matrik v SOA Plzeň

Matriky narození, sňatků a úmrtí pro Cheb a venkovský farní obvod

Matrika narození pro Cheb	7 knih	1790 - 1904
Matrika sňatků pro Cheb	4 knihy	1790 - 1922
Matrika úmrtí pro Cheb	7 knih	1790 - 1909
Matrika narození pro farní obvod	3 knihy	1867 - 1892
Matrika sňatků pro farní obvod	2 knihy	1859 - 1896
Matrika úmrtí pro farní obvod	1 kniha	1868 - 1886

Indexy k matrikám

Index k matrice narození a úmrtí	1790 - 1831
Index k matrice narození	1790 - 1857
Index k matrice úmrtí	1790 - 1860
Index k matrice sňatků	1790 - 1933
Index k matrice úmrtí	1860 - 1946

Inv. č.	Obsah	Čas. rozsah	Ev. j.
---------	-------	-------------	--------

I. Knihy

1. Knihy vlastní duchovní správy

1.1. Knihy církevního ritu

1	Kniha odsloužených nadačních mší	1862 -1943	K 1
2	Pořádek bohoslužeb	1870 -1903	K 2
3	Kniha protokolů o zkouškách snoubenců <i>Lat., něm., Rozm. 23,5 x 36 cm, vaz. kož. poškoz.</i>	1820 -1837	K 3
4	Kniha protokolů o změnách vyznání <i>Lat., něm., Rozm. 25 x 38 cm, vaz. kož. lep. poškoz.</i>	1827 -1945	K 4

2. Knihy hospodářské a účetní

2.1. Účetní knihy

5	Výkaz stavu jmění farního kostela sv. Bartoloměje <i>Lat., něm., Rozm. 22 x 34 cm, vaz. kož. poškoz.</i>	1827 - 1834	K 5
6	Kniha příspěvků farní obci sv. Bartoloměje	1940 - 1945	K 6
7	Kostelní účty	1943 - 1945	K 7
8	Pokladní deník	1925 -1926	K 8
9	Pokladní deník	1926 - 1927	K 9
10	Pokladní deník	1927 - 1928	K 10
11	Pokladní deník	1930 - 1931	K 11

Inv. č.	Obsah	Čas. rozsah	Ev. j.
12	Pokladní deník	1931	K 12
13	Pokladní deník	1931 - 1933	K 13
14	Pokladní deník	1934 - 1935	K 14
15	Pokladní deník	1935 - 1936	K 15

II. Spisový materiál

II.1 Spisy

1. Řádové a kostelní jmění

1.1. Řádové a kostelní účty

16	Roční vyúčtování fary sv. Bartoloměje	1944	N 1
----	---------------------------------------	------	-----

Název archivní pomůcky:	Farní úřad sv. Bartoloměje Cheb
Časové rozmezí:	1820 - 1945
Počet evidenčních jednotek:	16
Z toho :	
knihy	15
kartony	1
Počet inventárních jednotek:	16
Rozsah fondu v bm:	0,Ď
Stav ke dni:	26. 6. 2006
Fond zpracoval:	Karel Halla
Pomůcku sestavil:	Karel Halla
Počet stran:	16
Počet exemplářů:	5
Pomůcku schválil:	PhDr. Jaromír Boháč dne 26. 6. 2006 – č.j. SOAP/02 - 302/06-14

Nová tiráž - GI 2012–2013

Název archivní pomůcky: Farní úřad sv. Bartoloměje Cheb

Značka archivního fondu: FÚ sv. Bartoloměj Cheb

Časový rozsah fondu: 1820–1945

Počet inventárních jednotek: 16

Počet evidenčních jednotek: 16 (15 úředních knih, 1 karton)

Rozsah fondu v bm: 0,27

Stav ke dni: 8. 10. 2012

Vypracoval: Jana Kolouchová